

De les pràctiques monolingües familiars a la identificació bilingüe: el cas dels preadolescents de Mataró i la Franja¹

Vanessa Bretxa, Llorenç Comajoan i Natxo Sorolla

Resum

En aquest article es presenten dades sobre la relació entre la llengua amb els progenitors i la llengua d'identificació en la població preadolescent de Mataró i la Franja. En concret, s'investiga la manera com diferents variables sociolingüístiques intervenen en aquesta relació per tal de crear dos subgrups lingüístics: un grup que té pràctiques monolingües familiars en castellà i s'identifica amb la mateixa llengua; i un altre que, malgrat tenir un entorn familiar també monolingüe, té una identificació bilingüe. S'analitzen diverses variables sociolingüístiques (competència oral, xarxes socials, actituds, autoconfiança i llengua amb els germans) per tal de predir la pertinença a un grup o a l'altre. Els resultats indiquen que les xarxes socials entre iguals és la variable que millor permet discriminar la llengua d'identificació dels individus.

Sumari

1. Introducció
2. Llengua d'identificació i llengua amb progenitors
 - 2.1. Llengua i identitat
 - 2.2. Llengua i identitat a Catalunya
3. Metodologia de l'estudi
4. Resultats
 - 4.1. Llengua amb progenitors i llengua d'identificació
 - 4.2. Anàlisi descriptiva
 - 4.2.1. Competència lingüística oral en català
 - 4.2.2. Xarxes socials
 - 4.2.3. Actituds vers el català
 - 4.2.4. Autoconfiança lingüística en català
 - 4.2.5. Llengua amb els germans
 - 4.3. Anàlisi multivariable: anàlisi discriminant
5. Discussió i conclusions

1. Introducció

En aquest estudi s'investiga la relació entre la llengua que parlen els preadolescents en el seu entorn familiar (llengua amb progenitors) i la llengua que identifiquen com a seva (llengua d'identificació). En concret, es presenten dades de l'alumnat de sisè de primària (11-12 anys) de les escoles de Mataró i la Franja i s'investiga la manera com diferents variables sociolingüístiques poden contribuir a explicar la llengua amb què s'identifiquen aquests joves participants. L'estudi parteix d'una constatació: hi ha un nombre de nens i nenes que parlen amb els seus pares en castellà (entorn familiar monolingüe) però que no necessàriament s'identifiquen exclusivament amb aquesta llengua (identificació bilingüe). Així doncs, en l'article s'examinen possibles variables que poden explicar aquest canvi. En concret, es proporcionen dades sobre la competència oral en català, les llengües de les xarxes socials dels participants, les actituds lingüístiques, la llengua emprada amb els germans i les germanes i l'autoconfiança lingüística. Les dades descriptives de cadascuna d'aquestes variables dibuixen un panorama en què l'entorn sociolingüístic de Mataró i de la Franja determinen algunes diferències (per exemple, la competència en català és més alta a Mataró que a la Franja). Alhora, però, s'observen algunes semblances en totes dues àrees (per exemple, l'ús està del castellà en les xarxes socials de l'alumnat). Mitjançant la tècnica estadística de l'anàlisi discriminant s'analitza quines variables de les estudiades (competència oral, xarxes socials, actituds, autoconfiança i llengua amb els germans) permeten predir millor la llengua d'identificació. Els resultats de la mostra indiquen que les xarxes socials de

¹ Aquest estudi s'ha fet en el marc del Projecte *Resocialització i llengües: els efectes lingüístics del pas de l'educació primària a secundària (RESOL)*. Projecte finançat pel Ministeri d'Educació i Ciència (HUM 2006-05860/FILO). Investigador principal: Dr. F. Xavier Vila i Moreno.

l'alumnat de sisè de primària és la variable que millor permet discriminar la llengua d'identificació.

2. Llengua d'identificació i llengua amb progenitors

Explicar la manera com els parlants multilingües posen en funcionament les diferents llengües i els diversos nivells de competència que en tenen és una tasca complexa a causa del fet que hi ha multitud de factors que intervenen en l'explicació dels usos en contextos plurilingües. Els diferents models teòrics han intentat fer explícits els factors que hi intervenen, particularment per a aquells casos en què una de les varietats lingüístiques de l'entorn sociolingüístic és més feble. Per exemple, en el ja clàssic marc teòric de la reversibilitat del canvi lingüístic, Fishman (1991, 2001) va emfasitzar el paper de la família i la transmissió lingüística familiar com a factors cabdals del manteniment d'una llengua en perill (vegeu Boix & Vila, 1998; Comajoan, 2005). Altres marcs teòrics —més de caire psicològic que no pas social— se centren en factors situacionals i personals (per exemple, el model de la Voluntat de Comunicar de MacIntyre et al., 1998). En aquest treball s'estudien algunes de les variables d'ambdós marcs teòrics a l'hora de poder explicar algunes discrepàncies sobre la llengua familiar i la llengua d'identificació dels preadolescents de Mataró i la Franja durant l'any 2007.

2.1. Llengua i identitat

La relació entre la llengua que parla un individu i la seva identitat són inseparables (Tabouret-Keller, 1997, p. 315).² Aquesta inseparabilitat fa que l'estudi de la relació entre llengua i identitat sigui particularment complexa perquè, d'una banda, tal i com afirma Tabouret-Keller, les identitats no són homogènies sinó que "en qualsevol moment una identitat d'una persona és un conjunt heterogeni compost de tots els noms d'identitats, donades o acceptades per la persona" (p. 316). D'altra banda, a conseqüència de l'heterogeneïtat de les identitats, també és possible (re)negociar-les (Pavlenko & Blackledge, 2004).

A l'hora d'explicar l'estreta relació entre llengua i identitat, Tabouret-Keller dona dues raons. Una primera, de caire psicològic, ve motivada per la identificació de l'individu amb l'ús de la llengua mitjançant la relació amb els progenitors o per la imitació que fa un individu del comportament d'un altre. La segona està relacionada amb els aspectes legals explícits i implícits que regulen l'ús i el coneixement de llengües en contextos específics.³

La relació psicològica s'estudia en aquest treball a partir de dades sobre la llengua amb què s'identifiquen els individus i la llengua que utilitzen en l'entorn familiar (llengua amb els progenitors). Obtenir dades sobre aquestes dues variables a través d'un qüestionari sociolingüístic per escrit tal i com s'ha fet en aquest treball és necessàriament problemàtic perquè no permet observar la manera com els individus posen en funcionament l'aspecte dinàmic de la identitat. Ara bé, el fet que a les possibles respostes es donessin diverses possibilitat combinatòries de llengües fa que en certa manera es tingués en compte aquest aspecte dinàmic (vegeu la secció de metodologia).

En aquest estudi, s'estudien dues variables més de caire psicològic que estan estretament relacionades amb la dimensió psicològica que s'estableix entre llengua i identitat: les actituds lingüístiques i l'autoconfeança lingüística. Les actituds són "una disposició a reaccionar favorablement o desfavorable ves una classe d'objectes" (Garrett et al, 2003, p. 3); en el cas que ens ocupa els "objectes" són les llengües. Tal com afegeixen Garrett et al., les actituds tenen una estructura tripartita: tenen un component cognitiu (creences sobre les llengües), un component afectiu (sentiments i emocions sobre les llengües), i un component comportamental (predisposició a actuar de certa manera) (Lasagabaster, 2003).

Mentre que el constructe "actitud" està ben estudiat en sociolingüística catalana, l'autoconfeança lingüística no s'ha tractat en els estudis sociolingüístics del català. L'autoconfeança es defineix com "la relativa falta d'ansietat quan s'usa una L2 juntament amb la creença que es pot dur a terme lingüísticament la situació en L2" (Rubinfeld, et al.,

² L'estreta relació entre llengua i identitat (i etnicitat) ha estat sovint problematitzada o denunciada per discursos acadèmics i populars. Vegeu May (2001) per a una exposició i crítica d'aquesta problemàtica.

³ Aquí no ens estendrem sobre si les identitats són triades o imposades, vegeu la discussió a Tabouret-Keller (1997).

2006). Segons diversos estudis de Clément i els seus col·laboradors, l'autoconfiança és un constructe clau a l'hora d'explicar l'ús d'una segona llengua i la identificació d'un individu amb el grup de segona llengua. A grans trets, els estudis de Clément han mostrat el següent: "el contacte o la confiança en una segona llengua porta els individus a identificar-se amb la comunitat de L2. Aquest procés, alhora, porta els individus a representacions més positives de la cultura L2. En el dia a dia, aquests estudis suggereixen que aprendre una L2 pot influir positivament en les relacions intergrupals. En el context d'aprenentatge d'una L2, trobem una identificació més gran amb aquella comunitat, que, alhora, ens porta a sentir-nos més positius sobre la comunitat" (Rubenfield, et al., 2006, p. 627).

Finalment, aquest estudi incorpora l'ús de llengües en xarxes socials com a possible variable que pugui explicar la identificació amb llengües específiques. Tal com explica Tabouret-Keller (1997), el component psicològic ve donat tant per la relació amb els progenitors com per la imitació que es fa del comportament dels altres. L'anàlisi de les xarxes socials aporta una visió relacional a la realitat social (Molina, 2005); és a dir, de les relacions que manté l'individu amb la resta dels individus del seu entorn. Mentre que les ciències socials clàssiques s'assenten en l'estudi dels atributs individuals, com ara el gènere, l'edat o el nivell d'estudis, l'anàlisi de xarxes socials se centra en les relacions entre individus. Per tant, el principal objecte d'estudi de les xarxes socials són els atributs de la interacció entre individus, tal com l'existència de relació, la fortalesa d'aquesta relació o les qualitats de la mateixa. En tot cas, la visió atributiva i la visió relacional es complementen en l'anàlisi sociològica o psicològica.

Pel que fa a la relació entre llengua i identitat en la dimensió institucional (mesures legals explícites o implícites), cal tenir en compte la importància dels aspectes de política lingüística –tant a nivell general com a nivell educatiu– en el context sociolingüístic de Catalunya i de la Franja. La diferència més evident entre Catalunya i Aragó és que en el primer cas la llengua catalana és la vehicular de l'ensenyament primari, mentre que en el cas de l'Aragó té una presència circumstancial. La taula 1 mostra la resta de diferències.

Taula 1. Descripció sociolingüística de Mataró i la Franja

	Catalunya / Mataró	la Franja
Població	7.210.508 milions / 119.858 habitants	47.686 habitants
Estatut polític	Comunitat autònoma	Part de la comunitat autònoma d'Aragó sense estatut polític propi
Situació legal del català	Lleis de política lingüística (1983, 1998)	Llengua no oficial. Reconeguda en la Llei de patrimoni cultural aragonès (1999)
Política lingüística educativa	Immersion lingüística: català com a llengua vehicular de l'ensenyament primari i secundari, objectiu: competència en català i castellà.	Dret a rebre dues hores opcionals de català a l'escola

2.2. Llengua i identitat a Catalunya

La relació entre llengua i identitat en la sociolingüística a les terres de llengua catalana és un tema abastament estudiat des de diferents marcs teòrics tot i que predominen els quantitius (vegeu Baldaquí, 2004; Bastardas, 2007; Fabà, 2005a, 2005b; Fundació Congrés de Cultura Catalana, 2006; Llobera, 2001; Pujolar, 1997; Querol, 2001; i Strubell, 2008 entre altres). Les dades més recents per a Catalunya i la Franja són les proporcionades per les respectives estadístiques sobre els usos lingüístics (EULC 03, Torres, 2005; EULF 03, Sorolla, 2005; EUL 03, Querol *et al.*, 2007). Per exemple, les dades de l'EULC 03 per a Catalunya mostren que la llengua inicial majoritària a Catalunya és el castellà (del 53,5% de la població, 40,4% pel català), mentre que la llengua d'identificació és el català (48,8% de la població, 44,3% pel castellà) (Fabà, 2005a).

La majoria d'estudis solen investigar dues variables per veure com es relaciona la llengua d'identitat i alguna altra variable sociolingüística. Per exemple, Vila (2006) estudia la relació entre llengua identitària i usos lingüístics i mostra tres fets: a) el català té certa capacitat d'atracció (hi ha un nombre considerable de parlants que tenen el castellà com a primera llengua que s'identifiquen amb el català), b) els índexs d'ús de català s'expliquen més per les proporcions de parlants que s'identifiquen amb el català que no pas amb les proporcions de

parlants que tenen el català com a primera llengua i c) la transmissió intergeneracional lingüística a Catalunya afavoreix el català (vegeu també Fabà 2005a, 2005b i Torres 2005).

Tots els estudis realitzats fins ara estudien mostres d'individus joves i adults (a partir dels 15 anys en el cas de l'EULC 03 i EULF 03). Una excepció tant per la metodologia com la franja d'edat de la mostra és l'estudi de Baldaquí (2004), que va investigar la percepció de la vitalitat etnolingüística per part dels joves (n=202, 13-14 anys) de la comarca de l'Alacantí. Els resultats de l'estudi van mostrar que la vitalitat etnolingüística percebuda dels parlants depèn tant de la vitalitat objectiva (la situació sociolingüística de l'entorn) com d'una sèrie de variables sociolingüístiques (primera llengua, programes educatius, actituds lingüístiques i l'aprenentatge o el manteniment de les llengües). Querol (2001) també va realitzar anàlisis multivariables per explicar i predir els usos lingüístics a Catalunya per part de l'alumnat de 16 anys de Catalunya a partir de tres variables: les representacions socials de les llengües, els grups de referència i les xarxes socials. Els resultats per a l'any 2000 mostren que les principals variables predictores de l'ús del català són la representació del castellà, la xarxa social en català, la xarxa social en castellà i la identitat. Cal fer notar que els resultats per a l'any 1993 incloïen dins de les principals variables predictores la llengua dels pares i no incloïen les xarxes socials en castellà.

Un grup d'estudis sociolingüístics ha estudiat una mostra d'edat semblant a la del treball que es presenta aquí (tot i que d'una mica més d'edat) i se centra en l'estudi de les actituds lingüístiques i la relació amb variables sociolingüístiques (vegeu una síntesi dels estudis a Lasagabaster, 2003; Lasagabaster & Huguet 2007). Els resultats d'Huguet (2007) per a una mostra de 309 alumnes universitaris a Girona i Lleida (amb una mitjana d'edat de 20 anys) mostren que hi ha una diferència significativa en les actituds lingüístiques vers el català segons la primera llengua dels participants (actituds més favorables en els que tenen el català com a primera llengua), el model lingüístic escolar (més favorables vers el català en els que s'han educat en català), i la llengua predominant de la ciutat on viuen (més favorable vers el català com més català hi ha a la ciutat). Altres variables, com ara el gènere, l'estatus socioprofessional i el nombre d'habitants de la ciutat no van donar diferències significatives.

Finalment, Huguet i Suïls (1998) van estudiar les actituds lingüístiques de l'alumnat de segon d'ESO (8è d'EGB en el moment de l'estudi, 1995-1996, n=257) a la frontera catalano-aragonesa (Baix Cinca i Baix Segre) i van trobar que els alumnes de totes dues zones tenien actituds positives vers el català i que la variable que podia explicar les diferències d'actituds era la condició lingüística familiar, tot i que s'hi observava una situació creuada: les actituds eren positives vers el català al Baix Segre i eren positives vers el castellà al Baix Cinca, però apareixien actituds menys positives vers el castellà al Baix Segre i vers el català al Baix Cinca depenent de la primera llengua dels participants (per exemple, actitud menys favorable vers el castellà per part dels catalanoparlants del Baix Segre).

En resum, els estudis previs han donat prova de la possible interrelació de diferents variables sociolingüístiques a l'hora d'explicar les variables considerades primàries (o independents). Depenent de la metodologia dels estudis, el que s'ha considerat primari ha estat estudiar els usos, les identitats o les actituds. Així, avui dia tenim un trencaclosques d'estudis sociolingüístics que ens proporcionen dades múltiples sobre mostres molt variades tant pel que fa a l'edat com l'entorn sociolingüístic. En el present estudi, s'investiga una mostra d'edat poc estudiada (alumnes de sisè de primària) i es fa una anàlisi descriptiva i discriminant que intenta explicar la interrelació entre la llengua d'identificació i la llengua que parlen els participants amb els seus pares. El fet que les dades provenen de dues zones marcadament diferents des d'un punt de vista sociolingüístic també permet indagar en l'impacte que té l'entorn sociolingüístic en la llengua d'identificació i la parlada als pares.

En concret, les preguntes d'investigació de l'estudi són:

1. Quina és la llengua d'identificació dels preadolescents de sisè de primària a Mataró i a la Franja?
2. Quina llengua parlen els joves als seus progenitors a Mataró i a la Franja?
3. Com es relacionen les variables sociolingüístiques (competència oral, xarxa social, actitud, autoconfiança, llengua parlada als germans) amb els diferents grups de llengua amb progenitors i d'identificació?

3. Metodologia de l'estudi

Un total de 1017 alumnes de sisè de primària de les escoles (públiques i concertades) de Mataró i 245 de les escoles del Baix Cinca i la Llitera (la Franja)⁴ van participar en aquest estudi. L'edat mitjana dels participants era de 12 anys. I la distribució per gènere a Mataró era de 506 nois (50,5%) i 495 noies (49,5%); a la Franja era de 126 nois (51,9%) i 117 noies (48,1%).

Per obtenir les dades es va repartir un qüestionari sociolingüístic en què es demanava informació sobre les variables estudiades a més a més d'altres que no es tracten aquí (per exemple, consum mediàtic, motivació, etc.). La taula 2 inclou un exemple d'ítem per a cadascuna de les variables estudiades i la font d'on s'han extret les preguntes o ítems.

Taula 2. Variables sociolingüístiques, exemples d'ítems i font dels ítems

Variable sociolingüística	Qüestionari sociolingüístic	Font
Llengua d'identificació (1 ítem)	<ul style="list-style-type: none">- Pregunta: Quina és la teva llengua?- Opcions de resposta: Català/ castellà/ tant català com castellà/ una altra	EULC 03
Llengua amb progenitors (2 ítem)	<ul style="list-style-type: none">- Pregunta: Quina llengua parles amb el teu pare? Quina llengua parles amb la teva mare?- Opcions de resposta: Només o sobretot en català/ igual en català que en castellà/ només o sobretot en castellà/ en una altra llengua	EULC 03
Actitud lingüística (10 ítems per al català i 10 per al castellà)	<ul style="list-style-type: none">- Afirmació: Em sembla bé que tots els nens i nenes de Catalunya estudiïn el català.- Opcions de resposta: Sí - No	Huguet & Suils (1998)
Competència lingüística (4 ítems, un per a cada habilitat lingüística)	<ul style="list-style-type: none">- Afirmació: Sé parlar en català- Escala de resposta: 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	EULC 03
Xarxa social	<ul style="list-style-type: none">- Instruccions: Escribe els noms de les 20 persones amb qui més et relaciones. En quina llengua hi parles tu amb aquesta persona?- Opcions de resposta sobre les llengües: català/ igual en català i castellà/ castellà/ altres llengües	Molina (2005)
Autoconfiança lingüística (6 ítems)	<ul style="list-style-type: none">- Afirmació: Em sembla que sé prou català per poder escriure'l amb comoditat.- Opcions de resposta: Escala Likert d'acord-desacord de 5 punts.	Clément & Baker (2001) (adaptat)

Per a cadascuna de les variables, es van obtenir índexs a partir d'un o més ítems. Per exemple, en el cas de llengua d'identificació, es va obtenir l'índex a partir d'un sol ítem (el de la taula 2), mentre que l'índex de llengua amb els progenitors combina dos ítems (llengua que el participant parla amb el pare i llengua que parla amb la mare).

La definició de les variables llengua amb els progenitors i llengua d'identificació va ser la mateixa que per a l'EULC 03. No es va utilitzar la denominació llengua pròpia perquè aquest concepte sovint s'ha utilitzat en un sentit més aviat polític i institucional. Així doncs, es considera com a llengua d'identificació la llengua que el parlant considera "la seva llengua".

Per tal de construir la variable llengua amb els progenitors es va partir de dos ítems del qüestionari (taula 3). Les respostes a aquests dos ítems es van codificar tal com es mostra en la tercera columna de la taula 3, és a dir tenint en compte que les categories "català" o "castellà" es referien a la quasi exclusivitat d'ús de les respectives llengües amb tots dos

⁴ Col·legi Rural Agrupat (CRA) La Llitera (Albelda, El Campell, Valldellou, Camporrells, Castellonroi i Estopanyà), Tamarit de la Llitera, CRA El Torricó (Algaíó, El Torricó i Vensilló), La Melusa, Saidí, Fraga i CRA Ribera del Cinca (Torrent de Cinca, Vilella de Cinca i Mirasolt).

progenitors, mentre que la categoria “català i castellà” podia representar una varietat de situacions.

Taula 3. Codificació de la variable “Llengua amb els progenitors”

Ítem 1: Amb quina llengua parles amb el teu pare?	Ítem 2: Amb quina llengua parles amb la teva mare?	Ítem 2: Amb quina llengua parles amb la teva mare?
Només o sobretot en català	Només o sobretot en català	Català
Només o sobretot en català	Igual en català que en castellà	Català i castellà
Només o sobretot en català	Només o sobretot en castellà	
Igual en català que en castellà	Igual en català que en castellà	
Igual en català que en castellà	Només o sobretot en català	
Només o sobretot en castellà	Només o sobretot en català	
Només o sobretot en castellà	Només o sobretot en castellà	Castellà
En una altra llengua	En una altra llengua	En una altra llengua
En una altra llengua	Només o sobretot en català	
En una altra llengua	Igual en català que en castellà	
En una altra llengua	Només o sobretot en castellà	
Només o sobretot en català	En una altra llengua	
Igual en català que en castellà	En una altra llengua	
Només o sobretot en castellà	En una altra llengua	

L'índex per avaluar les actituds lingüístiques vers el català, es va construir combinant les respostes de 10 ítems, dels quals 5 feien referència a una actitud positiva vers aquesta llengua i 5 a actituds negatives. L'escala d'actituds va de -1 a 1, on -1 vol dir tenir una actitud desfavorable vers el català i 1 vol dir tenir una actitud favorable.

L'índex per a l'autoconfiança combinava 12 ítems, 6 dels quals estaven relacionats amb la confiança lingüística vers el català i 6 amb l'ansietat. L'índex d'autoconfiança va de -1 a 1, on -1 vol dir tenir poca confiança en català i 1 vol dir tenir confiança per parlar en català.

La competència lingüística només té en compte un ítem, on l'informant autoavalua la seva capacitat de saber parlar en català (l'escala de valors va de 0 a 10, on 0 vol dir no saber parlar gens ni mica català i 10 vol dir parlar perfectament en català).

Finalment, per al càlcul de la xarxa social es va crear l'índex a partir del nombre amics i companys de classe que cada informant havia escrit i la llengua en què hi parlava. L'índex va de 0 a 1, on 0 vol dir que l'individu no utilitza mai el català amb els amics o companys de classe i 1 vol dir que només hi parla en català.

Per a l'anàlisi de les dades es van utilitzar tècniques descriptives (percentatges) i multivariables (anàlisi discriminant). L'anàlisi discriminant permet confirmar i comprovar la consistència de la distinció entre diversos grups de subjectes. Aquesta tècnica té com a objectiu fonamental analitzar i explicar les diferències entre grups de tal forma que es pugui predir la probabilitat que una persona pertanyi a un grup determinat.

4. Resultats

4.1. Llengua amb progenitors i llengua d'identificació

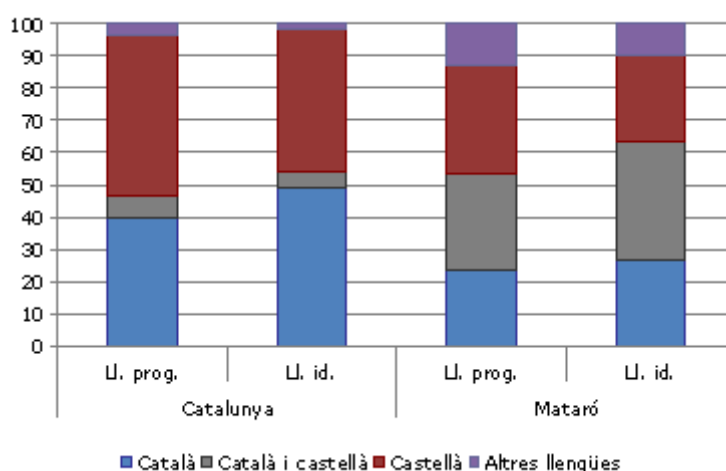
La taula 4 (figura 1) permet comparar les dades sobre llengua amb els progenitors i d'identificació entre l'EULC 03 (població a Catalunya a partir de 15 anys) i la mostra de Mataró del present estudi (alumnat d'11-12 anys).

Taula 4. Llengua amb els progenitors i d'identificació a Catalunya i Mataró

	Llengua amb els progenitors				Llengua d'identificació			
	Catalunya		Mataró		Catalunya		Mataró	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Català	2113	39,5	242	23,8	2670	48,8	268	26,6
Català i castellà	371	6,9	298	29,4	283	5,2	366	36,3
Castellà	2689	50,3	343	33,8	2425	44,3	274	27,2
Altres llengües	174	3,3	132	13,0	92	1,7	101	10,0
TOTAL	5347	100	1015	100	5470	100	1009	100

Nota. Les dades de Catalunya són de l'EULC 03, les de Mataró són les de l'estudi que es presenta aquí.

Gràfic 1. Llengua amb els progenitors i d'identificació a Catalunya (EULC 03) i a la població escolar de sisè de Mataró

Si es comparen les dades de Catalunya i les de Mataró, pel que fa a la llengua amb els progenitors, s'observa que la població de Catalunya o bé hi parla en castellà (50,3%) o bé en català (39,5%). En canvi, a Mataró, en el cas de l'alumnat d'11-12 anys, s'observa que un percentatge considerable hi parla en català i castellà (29,4%, cf. només un 6,9% en el cas de Catalunya).

Pel que fa a la llengua d'identificació, s'observa la mateixa tendència quan es compara Catalunya i Mataró: mentre que només un 5,2% dels enquestats de la població catalana total s'identifica amb el català i el castellà, un 36,3% dels alumnes de Mataró s'identifica amb totes dues llengües.

Si es comparen les dades de llengua amb progenitors i llengua d'identificació de la taula 4 s'observen tres tendències.⁵ Primer, la proporció d'informants que declaren el castellà com a llengua amb els progenitors disminueix respecte a la proporció de parlants que s'identifiquen amb el castellà (d'un 33,8% a un 27,2%, respectivament). Segon, el percentatge d'alumnes que s'identifiquen amb el català i el castellà augmenta respecte la proporció que diu que parlen totes dues llengües amb els seus progenitors (d'un 29,4% a un 26,3%, respectivament). Finalment, la diferència entre els que s'identifiquen amb el català i parlen el català amb els progenitors no és tan acusada com en els altres casos mencionats (23,8% i 26,6%, respectivament).

La taula 5 (figura 2) permet comparar la població total de la Franja amb les dades de la població preadolescent d'aquesta zona. Pel que fa a la llengua dels progenitors, en el cas de la població total, la majoria parla en català (71,6%), seguit del castellà (19,6%) i en un percentatge molt baix en català i castellà (8,1%). En canvi, en el cas de la població

⁵ En aquest treball ens centrem en les categories català, castellà i les seves combinacions i no tractem les "altres" llengües.

preadolescent, el percentatge de la població que parla amb els progenitors en català i castellà és del 29,3%.

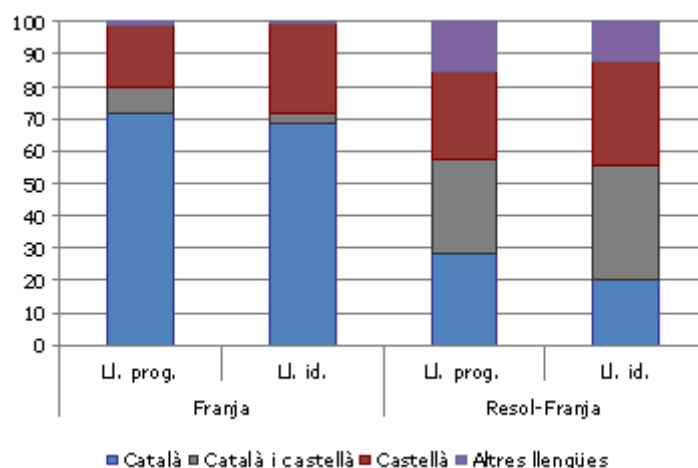
Pel que fa a la llengua d'identificació, les dades mostren que un 35,5% de la població preadolescent s'identifica amb el català i el castellà, mentre que en el cas de la població total de la Franja, només un 3,1% s'identificava amb ambdues llengües.

Taula 5. Llengua amb els progenitors i d'identificació a la totalitat de la Franja i a la població escolar de sisè a poblacions específiques de la Franja

	Llengua amb els progenitors				Llengua d'identificació			
	Franja		Resol-Franja		Franja		Resol-Franja	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Català	622	71,6	68	28,1	596	68,6	49	20,2
Català i castellà	70	8,1	71	29,3	27	3,1	86	35,5
Castellà	170	19,6	66	27,3	243	28,0	78	32,2
Altres llengües	7	0,8	37	15,3	3	0,3	29	12,0
TOTAL	869	100	242	100	869	100	242	100

Nota. Les dades de la Franja són de l'EULF 03, les de Resol-Franja són les de l'estudi que es presenta aquí.

Figura 2. Llengua amb els progenitors i d'identificació a la totalitat de la Franja (EULF 03) i a la població escolar de sisè a poblacions específiques de la Franja

Per tal d'explicar les diferències entre ús de llengües amb els progenitors i la llengua d'identificació, és útil examinar un cas en concret: la llengua d'identificació dels alumnes que parlen en castellà amb els seus progenitors (taula 6). Les dades de la taula mostren que tant a Mataró com a la Franja la majoria de parlants que parlen amb els progenitors en castellà s'identifiquen amb aquesta llengua, tot i que la proporció és molt més alta a la Franja que a Mataró (72,7% i 58,3%, respectivament); i que els que no s'identifiquen exclusivament amb el castellà ho fan principalment amb totes dues llengües, sobretot a Mataró (37,3%).

Taula 6. Llengua d'identificació dels parlants que tenen el castellà com a llengua amb els progenitors

	Mataró			la Franja	
	N	%		N	%
Català	11	3,2		6	9,1
Català i castellà	128	37,3		11	16,7
Castellà	200	58,3		48	72,7
Altres llengües	4	1,2		1	1,5
TOTAL	343	100		66	100

En resum, les dades de les taules 4-6 sobre llengua d'identificació i amb els progenitors a Mataró i la Franja mostren el següent:

1. Les mostres de sisè de primària de Mataró i la Franja s'assemblen en un aspecte important: la identificació bilingüe és la més freqüent en totes dues poblacions (36,3% a Mataró i 35,5% a la Franja), al contrari del que passa amb la població total de Catalunya i la Franja, en què la població s'identifica majoritàriament amb una llengua, ja sigui el català o el castellà.
2. En general, en la població preadolescent, tant a Mataró com a la Franja, la llengua d'identificació i la llengua amb els progenitors no coincideix (l'únic cas en que coincideix és en el cas del català a Mataró). En concret, s'observen les següents tendències:
 - A Mataró, hi ha un increment de llengua amb els progenitors a llengua d'identificació pel que fa al català i un descens pel que fa al castellà. En canvi, passa el contrari a la Franja.
 - Pel que fa a l'opció bilingüe, s'observa que hi ha un percentatge de l'alumnat que té el català i el castellà com a llengües d'identificació però que no les usen amb els seus progenitors: a Mataró un 29,4% de l'alumnat declara que utilitza totes dues llengües amb els seus progenitors mentre que un 36,9% s'identifica amb totes dues llengües. A la Franja, un 29,3% declara que usa totes dues llengües amb els seus pares, però un 35,5% s'identifica amb totes dues llengües.
3. El desequilibri entre la llengua d'identificació i la llengua amb els progenitors en el cas del castellà se salda a favor d'identificar-se amb totes dues llengües.

4.2. Anàlisi descriptiva

Per tal d'investigar amb més profunditat la relació entre llengua d'identificació i la llengua amb els progenitors, a continuació s'estudia el cas dels alumnes que tenen el castellà com a llengua amb els progenitors per tal d'esbrinar els possibles factors explicatius de la seva llengua d'identificació. En concret, s'estudia la interrelació de llengua amb progenitors en castellà i llengua d'identificació amb quatre variables sociolingüístiques que en estudis anteriors s'han relacionat amb la llengua i la identitat: la competència lingüística, les xarxes socials, les actituds, l'autoconfiança i la llengua amb els germans.

4.2.1. Competència lingüística oral en català

Les dades de competència en català oral parlat a Mataró mostren que tots els alumnes s'autoavaluen amb un nivell alt (9 de mitjana, 10 és el màxim). Les diferències entre els estudiants que tenen el castellà com a llengua amb els progenitors i la totalitat dels estudiants només és de 0,4 punts. I si concretament més, i ens fixem amb els dos subgrups, veiem que els preadolescents que parlen amb els pares en castellà i que s'identifiquen amb totes dues llengües tenen una puntuació molt més pròxima a la mitjana que els que només s'identifiquen amb el castellà.

Taula 7. Competència lingüística en català oral a Mataró i a la Franja

	Mataró			la Franja	
	N	Mitjana		N	Mitjana
Tots els alumnes	990	9,0		205	7,3
Alumnes amb LP castellà	334	8,6		55	5,8
Alumnes amb LP castellà que tenen LI castellà	194	8,3		39	5,1
Alumnes amb LP castellà que tenen LI català i castellà	125	8,8		10	8,1

Nota. LP = llengua amb progenitors. LI = llengua d'identificació.

Les dades sobre competència lingüística a la Franja mostren tres diferències comparades amb Mataró. Primer, la competència de tot l'alumnat és més baixa (7,3 de mitjana). Segon, l'alumnat que s'identifica d'alguna manera amb el català és el que té més competència en català (8,1 llengua d'identificació català i castellà). Finalment, l'alumnat que s'identifica amb el castellà és el que té una competència baixa.

4.2.2. Xarxes socials

Quan s'analitzen les xarxes socials dels alumnes de Mataró s'observa que, a grans trets, els alumnes tenen xarxes socials en castellà (0,3 de mitjana; 0=no utilitzar mai el català, 1=només utilitzar el català). De cada 10 amics que tenen els joves de Mataró, parlen en català amb 3. L'ús del castellà encara és més accentuat en el cas dels alumnes que tenen el castellà com a llengua amb els progenitors i s'identifiquen amb el castellà.

Taula 8. Xarxes socials i ús del català a Mataró i a la Franja

	Mataró			la Franja	
	N	Mitjana		N	Mitjana
Tots els alumnes	643	0,3		159	0,2
Alumnes amb LP castellà	207	0,1		43	0,07
Alumnes amb LP castellà que tenen LI castellà	123	0,08		28	0,02
Alumnes amb LP castellà que tenen LI català i castellà	74	0,1		28	0,2

Les dades sobre xarxes socials a la Franja mostren que si es té en compte la totalitat de l'alumnat, l'índex és aproximadament el mateix que a Mataró (0,2). Es pot observar que els alumnes que s'identifiquen amb el català i castellà tenen xarxes socials on el català és més present, mentre que els que tenen el castellà com a llengua amb els progenitors pràcticament no tenen xarxes socials en català.

4.2.3. Actituds vers el català

Pel que fa a les actituds vers el català, a Mataró, els alumnes tenen una actitud molt favorable cap a aquesta llengua (0,7 en una escala que va de -1 a 1). Comparant els subgrups lingüístics s'hi observen poques diferències.

Taula 9. Actituds lingüístiques vers el català a Mataró i la Franja

	Mataró			la Franja	
	N	Mitjana		N	Mitjana
Tots els alumnes	882	0,7		198	0,6
Alumnes amb LP castellà	304	0,6		53	0,5
Alumnes amb LP castellà que tenen LI castellà	181	0,6		38	0,4
Alumnes amb LP castellà que tenen LI català i castellà	108	0,7		10	0,7

Pel que fa a les actituds vers el català a la Franja, en general, són menys favorables que a Mataró (0,6). Igual que s'observava en altres dades, els alumnes que incorporen el català com a llengua d'identificació són els que tenen actituds més favorables i els que tenen el castellà exclusivament com a llengua d'identificació són els que tenen actituds menys favorables.

4.2.4. Autoconfiança lingüística en català

A Mataró, els alumnes tenen una índex d'autoconfiança lingüística mitjà en català (0,5; en una escala de -1 a 1). Com passava també en les actituds, les diferències són minses entre els subgrups a Mataró.

Taula 10. Autoconfiança lingüística en català a Mataró i la Franja

	Mataró			la Franja	
	N	Mitjana		N	Mitjana
Tots els alumnes	889	0,5		205	0,3
Alumnes amb LP castellà	304	0,4		56	0,1
Alumnes amb LP castellà que tenen LI castellà	184	0,4		39	0,06
Alumnes amb LP castellà que tenen LI català i castellà	107	0,5		10	0,3

En el cas de la Franja, les diferències són més evidents. En general, els alumnes de la Franja declaren tenir una autoconfiança en català inferior a la de Mataró; especialment els alumnes que s'identifiquen només amb el castellà, que tenen un índex de confiança de 0,06.

4.2.5. Llengua amb els germans

Les dades d'ús de català i castellà amb els germans indiquen que a Mataró la llengua majoritària que els alumnes parlen amb els seus germans és el castellà (32%). A continuació, els alumnes es divideixen entre els que els parlen català i castellà (27,7%) i català (28,7%). Ara bé, aquestes dades canvien quan ens fixem en l'alumnat que fa servir el castellà amb els seus progenitors: dels alumnes que parlen amb els seus pares en castellà, el 68,9% hi parlen també amb els seus germans, mentre que el 26,2% hi parla en català i castellà (els percentatges pràcticament no varien en el cas dels alumnes que tenen el català i el castellà com a llengua d'identificació).

Taula 11. Llengua amb els germans a Mataró

	Català		Català i castellà		Castellà		Altres llengües	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Tots els alumnes	253	28,7	245	27,7	283	32,0	102	11,5
Alumnes amb LP castellà	5	1,6	80	26,2	210	68,9	10	3,3
Alumnes amb LP castellà que tenen LI castellà	4	2,2	36	19,9	137	75,7	4	2,2
Alumnes amb LP castellà que tenen LI català i castellà	1	0,9	28	25,2	76	68,5	6	5,4

Els alumnes de la Franja –igual que els de Mataró– parlen majoritàriament en castellà amb els seus germans (36,7%). Tot seguit, hi ha un grup que hi parla en català (28%) i un tercer grup que hi parla en català i castellà (23,2%). Si ens fixem en el grup que té com a llengua amb els progenitors el castellà, la gran majoria (84,7%) parla en castellà amb els germans. Pel que fa a la llengua d'identificació, els resultats mostren que els alumnes que incorporen el català amb els seus germans tendeixen a identificar-se amb totes dues llengües.

Taula 12. Llengua amb els germans a la Franja

	Català		Català i castellà		Castellà		Altres llengües	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Tots els alumnes	58	28,0	48	23,3	76	36,7	25	12,1
Alumnes amb LP castellà	0	0	9	15,8	48	84,2	0	0
Alumnes amb LI castellà	0	0	5	11,6	38	88,4	0	0
Alumnes amb LI català i castellà	0	0	3	42,9	4	57,1	0	0

4.3. Anàlisi multivariable: anàlisi discriminant

L'anàlisi descriptiva permet trobar certes tendències pel que fa a la relació entre llengua d'identificació i llengua amb els progenitors, però no permet saber quina de les variables estudiades permet millor explicar les dades. En aquesta secció s'aplica la tècnica de l'anàlisi discriminant a les dades de l'estudi, centrant-se en el cas dels alumnes que parlen castellà amb tots dos pares. L'objectiu d'aquesta anàlisi és esbrinar quina variable de les estudiades permet explicar millor la llengua d'identificació dels alumnes que parlen en castellà amb els seus progenitors. Per això, es van dividir els alumnes en dos grups (variable dependent): els que s'identifiquen només amb el castellà i els que s'identifiquen tant amb el castellà com amb el català.

La correlació canònica resumeix la capacitat de pronosticació de les variables independents (competència oral, xarxes socials, actituds, autoconfiança i llengua amb els germans) incloses en l'anàlisi. El valor de la correlació canònica va de 0 a 1 i es considera que els valors situats al voltant del 0,7 representen un bon model per a distingir entre els dos grups.

L'anàlisi discriminant per a les dades de la Franja mostra que amb les cinc variables sociolingüístiques es pot discriminar bastant bé segons els dos grups de llengua d'identificació⁶ (correlació canònica superior a 0,7). En aquesta primera anàlisi, no s'hi van poder incloure gran part dels casos ja que la major part dels alumnes tenien alguna pregunta sense contestar, i en aquest cas, l'anàlisi discriminant exclou aquests alumnes per complet de l'anàlisi, tot i que hagin respost la resta de preguntes. Només es podien considerar 22 individus, els quals sí que havien contestat la totalitat de les preguntes. Per tal de millorar aquesta anàlisi es va assignar un valor neutre als casos perduts (es va arribar fins a 59 casos). En concret, es va assignar el valor de la mitjana que obtenien la resta d'alumnes que parlaven castellà amb els pares i que tenien un valor vàlid. En aquesta segona anàlisi, el valor de la correlació canònica va ser més baix (0,548), tal com es preveia, ja que els casos perduts eren substituïts per valors que neutralitzaven les diferències inicials entre uns casos i els altres.

La matriu d'estructura de correlacions entre les variables discriminants i les funcions mostra que de les cinc variables independents n'hi ha dues que són fonamentals per traçar la funció que millor discrimina entre els castellanoparlants que s'identifiquen amb el castellà i els que s'identifiquen tant amb el castellà com amb el català: la presència del català a la xarxa social d'amics (0,67) i el coneixement oral de català (0,642). Amb menor poder de pronosticació hi ha l'autoconfiança en català (0,443), l'actitud cap al català (0,427) i la llengua parlada amb els germans (0,416). Aquestes tres variables poden ser excloses del model i no es perd pràcticament poder de pronosticació de la variable dependent.

Taula 13. Matriu d'estructura de la correlació entre les variables discriminants i les funcions discriminants canòniques tipificades a la Franja

Variables independents	Valor de la funció discriminant canònica
Presència del català en la xarxa social d'amics	0,670
Coneixement del català: parlar	0,642
Autoconfiança en català	0,443
Actitud cap al català	0,427
Presència del català en les interaccions amb els germans	0,416

L'anàlisi discriminant de les dades de Mataró mostra que el poder de pronosticació de les cinc variables independents no és tan potent com a la Franja. En l'anàlisi sense la substitució dels casos perduts (141 casos vàlids), s'obté una correlació canònica de 0,332. Si se substitueixen els casos perduts per la mitjana obtinguda per a la resta dels que parlen castellà amb els seus pares (324 casos), s'obté una correlació canònica encara menor (0,258).

Les dades de la matriu d'estructura de correlació entre les variables i les funcions discriminants mostren –igual que en el cas de la Franja– que és la presència del català a les xarxes socials la que millor pot discriminar entre els dos grups d'alumnes que parlen en castellà amb els pares (els que s'identifiquen amb el castellà i els que s'identifiquen amb el català i el castellà). En segon lloc, l'autoconfiança i l'actitud vers el català obtenen correlacions moderades. En canvi, la competència oral i l'ús del català amb els germans es mostren relativament poc correlacionats amb la funció discriminant i si s'exclouen del model no es perd robustesa en l'explicació.

Taula 14. Matriu d'estructura de la correlació entre les variables discriminants i les funcions discriminants canòniques tipificades a Mataró

Variables independents	Valor de la funció discriminant canònica
Presència del català en la xarxa social d'amics	0,648
Confiança i ansietat amb el català	0,644
Actitud cap al català	0,528
Coneixement del català: parlar	0,485

⁶ Els que parlen castellà amb els dos pares i s'identifiquen amb el català no han estat inclosos en l'anàlisi. Es tracta de 6 casos a la Franja i 11 casos a Mataró.

5. Discussió i conclusions

Els resultats d'aquest estudi mostren que en la població de sisè de primària a les dues zones estudiades la identificació bilingüe (català i castellà) és molt més alta que en la població adulta. A més a més, s'ha pogut comprovar que la llengua amb què els preadolescents parlen amb els seus progenitors no necessàriament correspon amb la llengua amb què s'identifiquen. L'anàlisi discriminant de la població que parla en castellà amb els progenitors ha permès descobrir que és la presència del català a les xarxes socials el que fa que alguns alumnes incorporin el català com a una de les seves llengües d'identificació tant a Mataró com a la Franja. A més, s'ha observat que a la Franja, a més de les xarxes, és la competència oral en català el que discrimina les dues poblacions, mentre que a Mataró és l'autoconfiança i actitud lingüístiques.

Entre la població de Mataró i la Franja s'observen dues diferències principals. En primer lloc, cal destacar el major nombre de castellanoparlants de Mataró que diuen identificar-se tant amb el català com amb el castellà. A Mataró són prop del 40% del total dels qui parlen castellà amb els seus progenitors (taula 4), mentre que en el cas de la Franja superen de poc una quarta part (taula 5). A aquest fet cabdal l'acompanya la posició ocupada per la competència oral en català. Si bé a Catalunya l'autoavaluació de competència és molt alta en els dos grups estudiats (llengua d'identificació castellà vs. llengua d'identificació català i castellà), i amb molt poca diferència entre ells, a la Franja se situa en posicions també altes només en el cas dels que s'identifiquen amb les dues llengües. Aquestes competències tan baixes de gran part dels castellanoparlants a la Franja poden ser un factor contra la major identificació dels parlants amb les dues llengües. Ara bé, tal com mostren les dades de Mataró, una vegada els alts nivells de competència oral es generalitzen entre tots els sectors, aquest factor sol no permet discriminar entre les dues poblacions estudiades i és la xarxa social i altres variables (autoconfiança i actitud) les que millor expliquen les diferències.

La segona diferència entre les dues poblacions és precisament el tipus de variable que discrimina les dues poblacions. Si bé la primera és la mateixa (les xarxes socials), les que la segueixen no ho són. A la Franja, és la competència la que explica en gran part la identificació amb una sola llengua (castellà, majoritàriament) o dues llengües. És possible que el fet que a la Franja la competència lingüística en català no estigui universalitzada faci que pugui esdevenir un tret diferenciador per a alguns parlants i que això incideixi en la identificació o no amb aquesta llengua. En canvi, a Mataró, s'observa que la majoria de parlants tenen un nivell declarat alt de competència en català (fruit del sistema educatiu). Això fa que sigui més fàcil que un major nombre de joves s'identifiquin amb el català. Ara bé, pot donar-se el cas en què la possible bilingüïtzació (en competència) toqui sostre i llavors aquest factor deixi de fomentar la identificació amb les dues llengües, i per tant, mostrar-se com un factor discriminant. Per això, és probable que siguin altres factors –com ara l'autoconfiança i l'actitud—els que permetin discriminar les dues poblacions. Així doncs, les dades mostren que la competència lingüística pot ser un factor que explica la identificació amb una llengua però que un cop s'ha garantit la competència hi ha altres factors (menys lingüístics, més socials) que també contribueixen a explicar la identificació lingüística per part dels castellanoparlants.

Aquests resultats tenen implicacions per a les polítiques educatives i lingüístiques a favor del manteniment del català. El fet que tant a Mataró com a la Franja siguin les xarxes socials amb amics les que permeten discriminar millor les dues poblacions suggereix que la presència del català a les xarxes socials és suficient perquè alguns alumnes que parlen en castellà amb els seus progenitors incorporin el català com a llengua d'identificació. Per això, les mesures de promoció del català haurien d'anar enfocades a garantir i promoure el català en xarxes socials entre iguals. No es tracta d'una tasca fàcil, ja que és molt més fàcil emprendre mesures a un nivell microsociolingüístic que no pas intervenir en l'ús interpersonal. Hi ha diferents espais on es pot incidir en les xarxes socials; un d'ells és l'escola, però cal no oblidar les activitats extraescolars, que són espais més informals que poden ajudar a potenciar les pràctiques lingüístiques en català. En definitiva, no es tracta pas d'incidir en les pràctiques individuals dels joves per tal que incorporin el català sinó de garantir, al menys, el lliure desenvolupament de les xarxes socials en català en moments

crucials de resocialització i recreació de xarxes socials (per exemple, a l'inici de curs o en el pas de primària a secundària).

En estudis futurs caldrà investigar amb més profunditat les maneres com es pot incidir en les xarxes socials i les maneres com es configuren des d'un punt de vista lingüístic i dinàmic (en el pas de primària a secundària, per exemple). A més, en estudis futurs també caldrà fer altres anàlisis multivariables per estudiar de nou la relació entre la llengua d'identificació i altres possibles variables que s'hi relacionin, com ara la llengua inicial, la motivació o el consum mediàtic. Finalment, cal encara millorar els models estadístics per tal d'anar més enllà d'anàlisis correlacionals (que indiquen una correlació, no una relació causa-efecte) i esbrinar les causes que fan que els individus s'identifiquin amb una llengua o més d'una (cf. Torrijos, 2008). En definitiva, els resultats d'aquest estudi són una mostra més que la relació entre llengua i identitat no es pot explicar per un sol factor sinó que la complexitat de la relació requereix l'estudi conjunt de diversos factors en més d'un territori i en diferents moments per tal de poder copsar el dinamisme de les identitats dels individus, i dels joves en particular.

6. Bibliografia

- BALDAQUÍ, J. M. La percepció de la vitalitat etnolingüística pels jòvens de l'Alacantí. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
- BASTARDAS, A. Les polítiques de la llengua i la identitat a l'era "glocal". Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms, 2007.
- BOIX, E. i VILA, F. X. Sociolingüística de la llengua catalana. Barcelona: Ariel, 1998.
- COMAJOAN, L. La escala de disrupción intergeneracional para el estudio de la inversión de la sustitución lingüística: el caso del quechua en el Perú. A: S. Coronel-Molina & L. Grabner-Coronel (eds.) *Lenguas e identidades en los Andes*. Quito: Abya Yala, 2005, p. 83-114.
- FABÀ, A. 2005a «Llengua inicial i llengua d'identificació» A: *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Generalitat de Catalunya, Secretaria de Política Lingüística. Barcelona, 2005.
- FABÀ, A. 2005b «Usos lingüístics i grups identitaris. Preferències i opinions lingüístiques» A: *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Generalitat de Catalunya, Secretaria de Política Lingüística. Barcelona, 2005.
- FISHMAN, J. Reversing language shift. Clevedon: Multilingual Matters, 1991.
- FISHMAN, J. Can threatened languages be saved? Clevedon: Multilingual Matters, 2001.
- FUNDACIÓ CONGRÉS DE CULTURA CATALANA. Llengua i identitat. VII Jornades de debat Llengua i identitat. Cardona, 25 i 26 de novembre de 2005. Barcelona: Fundació Congrés de Cultura Catalana, 2006.
- GARRETT, P, COUPLAND, N. i WILLIAMS, A. Investigating language attitudes. Cardiff: University of Wales Press, 2003.
- HUGUET, À. Language use and language attitudes in Catalonia. A: Lasagabaster, D. i Huguet, À. (eds.). *Multilingualism in European bilingual contexts*. Clevedon: Multilingual Matters, 2007, p. 17-39.
- HUGUET, À. i SUÏLS, J. Llengües en contacte i actituds lingüístiques. El cas de la frontera catalano-aragonesa. Barcelona: Horsori, 1998.
- LASAGABASTER, D. Trilingüismo en la enseñanza. Actitudes hacia la lengua minoritaria, la mayoritaria y la extranjera. Lleida: Milenio, 2003.
- LASAGABASTER, D. i HUGUET, À. (eds.). *Multilingualism in European bilingual contexts*. Clevedon: Multilingual Matters, 2007.
- LLOBERA, J. R. La força de la llengua en la identitat nacional. L'experiència de l'Europa occidental. A: T. Mollà (ed.) *Ideologia i conflicte lingüístic*. Alzira: Bromera, 2001, p. 57-90.
- MACINTYRE, P. D., CLÉMENT, R., DÖRNYEI, Z., i NOELS, K.A. Conceptualising willingness to communicate in a L2: A situational model of L2 confidence and affiliation. *Modern Language Journal*, (1998), núm. 82, p. 545-562.
- MAY, S. Language and minority rights. Ethnicity, nationalism and the politics of language. Londres: Pearson, 2001.
- MOLINA GONZÁLEZ, J. L. «El estudio de las redes personales: contribuciones, métodos y perspectivas». *Empiria, Revista de Metodología de Ciencias Sociales*. [Madrid] (2005), núm. 10, p. 71-105.
- PAVLENKO, A. i BLACKLEDGE, A. Introduction: new theoretical approaches to the study of negotiation of identities in multilingual contexts. A: A. Pavlenko i A. Blackledge (eds.)

Negotiation of identities in multilingual contexts. Clevedon: Multilingual Matters, 2004, p. 1-33.

PUJOLAR, J. *De què vas, tio?* Barcelona: Empúries, 1997.

QUEROL, E. "Evolució dels usos i de les representacions socials de les llengües a Catalunya (1993-2000). Noves SL Revista de Sociolingüística. [Barcelona] (2008), estiu 2001.

QUEROL, E. (coord); CHESSA, E.; SOROLLA, N.; TORRES, J.; VILLAVARDE, J.A. *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI. L'Alguer, Andorra, Catalunya, Catalunya Nord, Comunitat Valenciana, la Franja i les Illes Balears*. Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2007.

RUBENFELD, S., CLÉMENT, R., LUSSIER, D., LEBRUN, M., i AUGER, R. Second language learning and cultural representations: beyond competence and identity. *Language Learning*. [Ann Arbor] (2006) núm. 56, p. 609-632.

STRUBELL, M. Llengua i identitat a Catalunya 2008. Presentació Powerpoint. http://www.uoc.edu/portal/catala/la_universitat/sala_de_prensa/noticies/2008/noticia_053.html

SOROLLA VIDAL, N. "El català a la Franja. Any 2003". *Revista Ripacurtia* [Benavarri: Centre d'Estudis Ribagorçans (CERIB)] (2005), núm. 3, p. 239-253.

TABOURET-KELLER, A. Language and identity. A: Coulmas, Florian (ed.). *The Handbook of Sociolinguistics*. Oxford: Blackwell, 1997, p. 315 - 326

TORRES, J. (COORD.) i altres. *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Generalitat de Catalunya, Secretaria de Política Lingüística. Barcelona, 2005.

TORRIJOS, A. "Caracterització sociolingüística dels joves de Catalunya: alguns factors que expliquen els usos lingüístics". *Noves SL Revista de Sociolingüística*. [Barcelona] (2008), hivern 2008, p. 1-17.

VILA, F. X. Identificació lingüística i usos a Catalunya: algunes dades recents. A: Fundació Congrés de Cultura Catalana. *Llengua i identitat. VII Jornades de debat Llengua i identitat*. Cardona, 25 i 26 de novembre de 2005. Barcelona: Fundació Congrés de Cultura Catalana, 2006, p. 59-68.

Vanessa Bretxa

Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (UB)

vanessa.bretxa@ub.edu

Llorenç Comajoan

Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (UB) i Universitat de Vic

llorenc.comajoan@uvic.cat

Natxo Sorolla

Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (UB) i Xarxa CRUSCAT – IEC

natxosorolla@gmail.com